

BİR CÖNK SEKİZ ŞAİR*

Dr. Doğan KAYA

Özet:

Cönkler başta âşık edebiyatı olmak üzere kültürümüz için önemli yazılı kaynaklardır. Kütüphanelerde ve meraklı şahısların ellerindeki bu cönklerde yer alan bilgilerin gün yüzüne çıkmasıyla bu yolda önemli mesafelerin alınacağına şüphe yoktur.

Makalemizde İstanbul Süleymaniye Kütüphanesinde Yazma Bağışlar Bölümünde 5881 numara ile kayıtlı cönkteki şairlerin şiirleri Latin Alfabesine aktarılmıştır. Cönkte toplam 117 şiir kayıtlıdır. Bunlardan 48'inin mahlası kayıtlı değildir. Bunların dışında kalan 69 şiir 21 şaire aittir. Şairler içinde en fazla şiiri olan 26 şiir ile Âşık Ömer'dir. İkinci olarak 11 şiirle Yunus Emre gelir.

Şiir şekli olarak kalenderi, ilahi, koşma, semai, kıta ve şarkı gibi şiir şekilleri karşımıza çıkar. Şiirleri kayıtlı olan şairlerin başlıcası şunlardır: *Akif, Âşık Ömer, Bayramî, Derviş, Eşrefoğlu Rumî, Fahrî, Gevherî, Hakikî, Hüdaî, İrfanî, Katiboğlu, Kâtibî, Lisanî, Nesimî, Niyazi Mısrî, Nuri, Seyyid Nizamoğlu, Sualî, Süleyman, Şakir, Veysel Karanî*. Çalışmamızda bu şairlerden edebiyatımızda şiir örnekleri olmayan veya az olan şairlerin şiirlerden *Kâtiboğlu, Kâtibî, Şakir, Süleyman, Garip, İrfanî, Hüdaî, Sualî*'nin şiirlerinin aktarımı yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Cönk, âşık edebiyatı, şair, şiir.

...

Cönkler ve mecmualar, Türk Folkloru ve Halk Edebiyatı alanının en önemli kaynağıdır. Bu alanda yapılan her çalışma, kültür duvarımızın yükselmesinde rol oynayan sağlam bir taş hükmündedir. Daha önce bu konuda yaptığımız çalışmalara bu yazımızla bir yenisini dahil ediyoruz.

Makalemizi yazarken istifade ettiğimiz cönk İstanbul Süleymaniye Kütüphanesinde Yazma Bağışlar Bölümünde 5881 numara ile kayıtlıdır. Toplam 62 yaprak olup 11 mm. X 18 mm. boyutlarındadır. Yapraklar sarı renkli, yazılar siyah mürekkeplidir.

Şiirlerin büyük çoğunluğunda Allah'ın varlığı ve birliği, Hz. Peygamber ve Allaha duyulan aşk ve tasavvuf konusu işlenmiştir. Bunların yanında sevgiliye sitem, dünyanın faniliği ve geçiciliği gibi konuların yer aldığı şiirler de vardır.

Şiir şekli olarak kalenderi, ilahi, koşma, semai, kıta ve şarkı gibi şiir şekilleri karşımıza çıkar. Şiirleri kayıtlı olan şairlerin başlıcası şunlardır: *Akif, Âşık Ömer, Bayramî, Derviş, Eşrefoğlu Rumî, Fahrî, Gevherî, Hakikî, Hüdaî, İrfanî, Katiboğlu, Kâtibî, Lisanî, Nesimî, Niyazi Mısrî, Nuri, Seyyid Nizamoğlu, Sualî, Süleyman, Şakir, Veysel Karanî*.

Cönkte toplam 117 şiir kayıtlıdır. Bunlardan 48'inin mahlası kayıtlı değildir. Bunların dışında kalan 69 şiir 21 şaire aittir. Şairler içinde en fazla şiiri olan 26 şiir ile Âşık Ömer'dir. İkinci olarak 11 şiirle Yunus Emre gelir.

Tek ayaklı şiirlerin çoğunda "Bu da öyle, bu da onun gibi" anlamına gelen "Eyzan" kelimesi kullanılmıştır. İlahilerin başında genellikle "İlahi budur" ibaresi yer almaktadır. Kimi şiirler de "Türkü" ibaresiyle başlatılmıştır. Şiirler aruz ve hece ölçülüdür. Hece ölçülülerin sayısı 89'dur ve 8, 11, 14 ve 15'li şekillerdir. Aruz ölçülü olanların birimi genellikle beyittir.

Biz bu çalışmamızda edebiyatımızda şiir örnekleri olmayan veya az olan şairlerin şiirlerini aktarmaya çalıştık. Bu şairlerin başlıcası; *Kâtiboğlu, Kâtibî, Şakir, Süleyman, Garip, İrfanî, Hüdaî, Sualî*'dir. Şiirlerin altında buldukları yaprak numarası belirtilmiştir.

* Yayınlandığı yer: TÜRKİTİK Kültür Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 1 Aralık 2021.

Kâtiboğlu

Çünkü güzel gönlüm alıp gidersin
Hoşça dut yanında mihmanın olsun
Beni ferdalara salıp gidersin
Unutma ahd ile amanın olsun

Meyl ettiđiçün Ferhad'a Şirin
Ol dahi terk etti yoluna serin
Anlımızda olan muhabbet sırrın
Sakla can içinde nihanın olsun

Sađ olursam yine görem bir zaman
Gönülden çıkarma sevdiğim heman
Anıp bendeni istersen nişan
Sinemde yaralar nişanım olsun

Kaldır nikabın yüzün göreyim
Varıp hâk-i paye yüzüm süreyim
Ben dahi yolunda canım vereyim
Heman senin bana fermanın olsun

Sen var iken canım bakmazam yâda
İşi oldu Mecnun ile Ferhad'a
Sen sağ ol sevdiğim dâr-ı fenada
KÂTİBOĞLU kulun kurbanın olsun
(11b-12a)

Kâtibî-Türkü

Nazlı dilber eğer Hakk'ı seversen
Bendene ihsanın vârise bildir
Hâlin 'arz etmek hicap edersin
Lutfeyle hicabı aradan kaldır

Hakikat seversen doğrusun söyle
Ağladır her kişi sevdiğin böyle
Ayda bir kez olsun iltifat eyle
Naz ile düşmanın bağrını deldir

Eşiğin bekleyen âşık olmasın
Kurbanın olmayan hayra ko desin
Deli gönül seni nice sevmesin
Kaşların hilâldir rühların güldür

Her zaman meydan yüzüne çıkarım
Selâm gelir deyü yola bakarım
Çok zamandır senin kahrın çekerim
Visaline irgür ya beni öldür

Hatırımı sorsan gelsen yanıma
Günah mı yazılır her mürvetlü hane
Lutf u ihsan edip atma yabana
KÂTİBÎ kapında bir tene kuldur

(12b-13a)

Şakir-Şarkı

Bir güzel isterim Bâri Huda'dan
Hiç misli cihana gelmemiş olsa
Olmasa dünyada bâ-yı gedada
Hiç bir kimse malik olmamış olsa

Neylerim dünyada nârı turuncu
Gönlüm eğlencesi dilberin genci
İstediğim dürr-i yekta bir inci
Anı da bir hakkak delmemiş olsa

Hasbi yaranım yok açam râzımı
Arif arasında çala sazımı
Bir turna gözlerim salam yazımı
Anı da bir şahin salmamış olsa

ŞAKİR'in gönülü maildir gence
Bir tıfl-ı nevreste miyanı ince
Koculmadık olsa hem dahi gonca
Sual etsem nedir bilmemiş olsa

(17a-18b)

Süleyman-Şarkı

Benim gönlüm sende kaldı
Gönül senden ayrılır mı
Bin cefalar eylersen de
Gönül senden ayrılır mı

Hazan olsa hazan olsa
Medhin yüz bin gazel olsa
Dünya dolu güzel olsa
Gönül senden ayrılır mı

Yandı cismim sıhhat ile
Gör ölürsem hasretinle
Ölürsem de firkatinle
Gönül senden ayrılır mı

Der SÜLEYMAN budur derdim
Vuslatındır benim derdim
Hüsni hâlim sana verdim
Gönül senden ayrılır mı

(21a-21b)

Garip

Yürürken kendi halimde
Onulmaz derde düş oldum
Gezerken cümle âlemde

Onulmaz derde düş oldum

*Kamu bildiklerim şaştı
Visalim firkat düştü
Cemi yârenlerim kaçtı
Onulmaz derde düş oldum*

*Gönül arşa erişmişken
Ululara yetişmişken
Meleklere katılmışken
Onulmaz derde düş oldum*

*Çok eyledim ahla zarı
Umardım göreyim yârı
Çok eyledim cümle varı
Onulmaz derde düş oldum*

*Kararın eylemeğe aklım
Erişmez oldu hiç fikrim
Dilimde budur zikrim
Onulmaz derde düş oldum*

*Kamu yârenlere sordum
Bilir var mı benim derdim
Cevap verem dile gördüm
Onulmaz derde düş oldum*

*GARIB üftade bu derdi
Gönülde saklan beğendi
Sana senden cevap dendi
Onulmaz derde düş oldum
(48a-48b)*

İrfanî

*Her dem arzulayıp bahçesin bağın
Gitmez hayâlimden yolu sılanın
Kaldım gurbet elde varamaz oldum
Beni öldürüyor ârı sılanın*

*Sılanın hasreti gül gibi kokar
Sılasın terk etmek ölümden beter
Koç yiğide bir at bir silâh yeter
Cennet misalidir yolu sılanın*

*Her bahçede öten bülbül kuş olmaz
Aşkın bâdesi de kaynar cuş olmaz
Her gün güzel sevsen gönül hoş olmaz
Taşına yüz sürem bari sılanın*

*İRFANÎ der kabahatim bilirim
Arayıp cihanda yerin bulurum
Korkarım ki gurbet elde kalırım*

*Yoluna yüz sürem bari sılanın
(33a-33b)*

Hüdaî

*Gelin şükür eyleyelim
Dertlere derman gelsin
Hakk'ı zikir eyleyelim
Canlara canan gelsin*

*Varımız hak eyleyelim
Yakamız çâk eyleyelim
Kalbimiz pâk eyleyelim
Taht ile sultan gelsin*

*Bakma bu yalan dünyaya
Akma bir kuru sevdaya
Yalvar hep gani Mevlâ'ya
Lutf ile ihsan gelsin*

*Varlığın eyle zail
Ola gör hakka vasıl
Geç katreden ey gafil
Bahr ile umman gelsin*

*HÜDAÎ gel aç gözünü
Pak eyle kendi özünü
Hakk'a döndür de yüzünü
Her işin asan gelsin
(50b)*

Sualî

*Sur'a müvekkildir ulu İsrail
Müherric ervaktır ulu Azrail
Huda'nın babına olalım sail
Tedarik görelim ruhsat bundadır*

*Şu fani dünyada **Hüseyn** gülenler
Emr-i hak gelince pişman olanlar
Yarın anın cezasını bulanlar
Tedarik görelim ruhsat bundadır*

*Mevlâ'nın adını zikir kılalım
Bunca olanlardan ibret alalım
Evkat-ı hamseye daim olalım
Tedarik görelim ruhsat bundadır*

*Dilerim Bâri'den rahmeti zaid
Olalım Mevlâ'ya cümlemiz hamid
Mevlâ'm kılsın bizi cennete aid
Tedarik görelim ruhsat bundadır*

*Fevkimizde farz olanı kılmayız
Esvet kalbimizin pasın silmeyiz
Nasihat dinleriz ıslah olmayız
Tedarik görelim ruhsat bundadır*

*Şu vaktin zalimi başladı zulme
Şimden sonra rağbet kılmadı ilme
Gafil olma insan ağıla hiç gülme
Tedarik görelim ruhsat bundadır*

*Şu fani dünyaya heves eyleme
Hakk'ı koyup yâda hilâf eyleme
Varıp kâziblerden kelam dinleme
Tedarik görelim ruhsat bundadır*

*Şu fani dünyadan murat alınmaz
Azrail gelince gözler sulanmaz
Yevm-i mahşer vakti amel kılınmaz
Tedarik görelim ruhsat bundadır*

*Bu dünya bize bir adu düşman
Melekü'l-mevt gelince oluruz pişman
Bir günün içinde oluruz göçmen
Tedarik görelim ruhsat bundadır*

*Halik halk eylemiş dağ ilen taşı
Asileri yakar tamu ateşi
Söyündür SÜALÎ gözümüz yaşı
Tedarik görelim ruhsat bundadır
(56a ve 57a-57b)*